

»55. srečanje mladih raziskovalcev Slovenije 2021«

BRALNA RECEPCIJA STRIPA IN KLASIČNE BIOGRAFIJE

Raziskovalno področje: slovenski jezik ali književnost

Raziskovalna naloga

Avtorica: Ana Toplak

Mentorica: Tina Mojzer, prof.

Šola: II. gimnazija Maribor

Maribor, marec 2021

»55. srečanje mladih raziskovalcev Slovenije 2021«

BRALNA RECEPCIJA STRIPA IN KLASIČNE BIOGRAFIJE

Raziskovalno področje: slovenski jezik ali književnost

Raziskovalna naloga

Avtorica: Ana Toplak

Mentorica: Tina Mojzer, prof.

Šola: II. gimnazija Maribor

Maribor, marec 2021

KAZALO VSEBINE

KAZALO VSEBINE	3
KAZALO SLIK	4
KAZALO GRAFOV	4
POVZETEK	5
ZAHVALA	5
1. UVOD	6
1.1 Hipoteze naloge	6
1.2 Metodologija dela	7
2. TEORETIČNI DEL	9
2.1 O primerjanju biografij	9
2.2 Kratka zgodovina stripa v svetu	10
2.3 Kratka zgodovina slovenskega stripa	11
2.4 Predstavitev obravnavanih biografij	12
2.4.1 Alma M. Karlin: državljanka sveta	12
2.4.2 Alma M. Karlin: svetovljanka iz province	13
2.4.3 Ivan Cankar: portret genija	13
2.4.4 Ivan Cankar: podobe iz življenja	14
3. RAZISKOVALNI DEL	15
3.1. Primerjava biografij Alme Karlin	15
3.2 Primerjava biografij Ivana Cankarja	18
3.3 Recepcija stripa pri mladih bralcih	21
3.3.1 Analiza rezultatov ankete	23
4. RAZPRAVA IN UGOTOVITVE	27
4.1 Ovrednotenje hipotez	27
5. DRUŽBENA ODGOVORNOST	29
6. ZAKLJUČEK IN SKLEPI	30
7. VIRI IN LITERATURA	31

KAZALO SLIK

Slika 1: Odlomek v stripu I. Cankarja (Smiljanič in Vurnik, 2019, 19)	22
Slika 2: Odlomek v stripu A. Karlin (Klemenčič in Pušavec, 2015, 60–61)	22

KAZALO GRAFOV

Graf 1: Katero besedilo bi rajši bral/-a, če bi vedel/-a, da moraš prebrati daljše besedilo?	25
Graf 2: Kateri odlomek se ti je zdel zanimivejši?	26

POVZETEK

Raziskovalna naloga obravnava bralno recepcijo biografij velikih osebnosti v stripu in jih primerja s klasičnimi biografijami. Namen naloge je primerjati, kako strip in klasična biografija zasledujeta kriterij objektivnosti, katere dogodke iz življenja poudarjata in kako bralci dojemajo različne biografije. Gre za prvo slovensko primerjavo bralne recepcije stripa in klasične biografije o isti vsebini. Pri raziskovanju sta uporabljeni dve biografiji v stripu in dve v klasični obliki, to sta biografiji pisateljice Alme Karlin in pisatelja Ivana Cankarja. Za raziskovanje recepcije stripov pri mladih bralcih je uporabljena anketa, ki jo je rešilo 68 dijakov. Raziskava potrjuje hipotezo, da so zaradi slikovnega gradiva biografije v stripu manj objektivne od klasične biografije, da predstavijo manj podatkov o obravnavani osebi, da pa dijaki raje berejo biografije v obliki stripa. Raziskava je sicer pokazala, da si po branju stripa zapomnijo samo likovno izstopajoče prizore, zato lahko trdimo, da si več zapomnijo, ko berejo klasične biografije. Ta del raziskave me je presenetil, saj sem pričakovala, da si bodo več podatkov zapomnili po branju stripa.

ZAHVALA

Iskreno se zahvaljujem mentorici, ki mi je bila z nasveti pri izdelavi naloge v veliko pomoč in je nalogo tudi jezikovno pregledala.

1. UVOD

Za primerjavo bralne recepcije biografij v stripu in klasične biografije sem se odločila, ker bralne recepcije biografij velikih slovenskih osebnosti v stripu še nihče ni analiziral. Ni še bilo raziskano, kako se biografija v stripu razlikuje od biografije v klasični obliki in kako vsaka od njiju prikaže podatke o predstavljeni osebi. Tudi literarna dela s pomembnimi informacijami, kot so biografije, so lahko zapisana v obliki stripov, ki so zaradi slikovnega gradiva danes zelo priljubljene. Zanimalo me je, ali stripovska biografija zajema dovolj podatkov, ki jih potrebujemo, in ali nam poda dovolj informacij, ki jih od biografije pričakujemo.

Raziskovalna naloga obravnava biografije velikih osebnosti v stripu in jih primerja z biografijami, zapisanimi v klasični obliki. Predstavljam in primerjam biografiji Alme Karlin in Ivana Cankarja v klasični biografiji in stripu. Namen naloge je primerjati, kako strip in klasična biografija zasledujeta kriterij objektivnosti, predstavljata značaj in obnašanje osebe, katere dogodke iz življenja poudarjata ter kako biografije v obeh oblikah sprejemajo mladi bralci.

1.1 Hipoteze naloge

1. Klasična biografija bolj zasleduje kriterije objektivnosti kot biografija v stripu.

Predvidevam, da je biografija v stripu manj objektivna, saj je zaradi slikovnega gradiva poudarjeno čustveno doživljanje. Mislim tudi, da je klasična biografija objektivnejša, ker v besedilu navaja samo dejstva, brez občutkov obravnavane osebe.

2. Biografija v stripu predstavi manj podatkov kot klasična biografija.

Ker je klasična biografija daljša in v njej ni veliko slikovnega gradiva, predvidevam, da zajema več informacij o obravnavani osebi.

3. Značaj velike osebnosti bolje predstavi klasična biografija.

Predvidevam, da klasična biografija posebej analizira značaj neke osebe. Mislim tudi, da biografija v stripu le s slikovnim gradivom ne more v celoti predstaviti značaja neke osebe.

4. Obe vrsti biografij predstavita velika književna dela osebnosti.

Ker menim, da velika književna dela predstavljajo pomemben del iz življenja velikih pisateljev, predvidevam, da obe vrsti biografij njhova dela opišeta.

5. Bralci si iz besedila v stripu zapomnijo le najpomembnejše podatke.

Mislim, da se bralcem ob branju stripa v spomin vtisne predvsem slikovno gradivo, ki so ga v stripu videli, in na podlagi tega potem razberejo le najpomembnejše podatke.

6. Več kot 80-odstotkov mladih bralcev bi za branje daljšega besedila raje izbralo strip.

Predvidevam, da velika večina mladih bralcev raje bere biografijo z več slikovnega gradiva in manj besedila, ker je takšno branje za njih bolj zanimivo, slike pa jih močno privlačijo.

1.2 Metodologija dela

V prvem delu bom predstavila strip in njegov razvoj v svetu in Sloveniji ter lastnosti stripov danes. V nadaljevanju bom posamezno predstavila oba para biografij, najprej obe biografiji Alme Karlin, potem obe Ivana Cankarja. S pomočjo preučevanja pisnih virov bom opisala žanr biografije in načela analizo biografije.

Osrednji del raziskovalne naloge je posvečen primerjavi različnih biografij dveh velikih osebnosti, Alme Karlin in Ivana Cankarja. Pri tem bom za vsako osebnost posebej primerjala njeno klasično biografijo z biografijo v stripu. Obe bom primerjala tako, da bom navedla razlike o tem, kako različne biografije navajajo dejstva o znanih osebnostih in o njihovem življenju. Opisala bom razlike v načinu predstavljanja oseb, kako je prikazan vpliv znane osebnosti na svet in kateri deli življenja so postavljeni v ospredje. Potem bom opazovala, kateri dogodki iz življenja avtorice so vključeni v biografijo in kateri ne ter kakšni so podatki v njih. Ugotavljala bom, katera biografija je objektivnejša, kako je v posamezni predstavljen značaj in obnašanje znane osebe ter kaj najbolj vpliva na objektivnost biografije. Na koncu primerjave bom predstavila, kakšen vpliv ima oblika biografije na predstavitev znane osebe, na objektivnost biografije in kakšno vlogo ima pri tem oblika stripa. Primerjala bom tudi zgradbo biografij,

način, na katerega so predstavljeni podatki o osebi, in kakšna je zgodba, v kateri je predstavljeno življenje.

Z metodo anketiranja bom predstavila recepcijo stripa pri mladih bralcih. S pomočjo ankete bom analizirala pogled mladih na stripe, dožemanje različnih biografij in skušala ugotoviti, katera oblika biografije jih bolj privlači oziroma katera se jim zdi zanimivejša.

2. TEORETIČNI DEL

2.1 O primerjanju biografij

Biografija je literarno delo, ki predstavlja življenje posameznika z uporabo različnih dokazov in slikovnega gradiva (Kendall, 2019). Pri analizi biografij ugotavljamo, ali je biografija učinkovita, vsebuje dovolj dejstev, kakšen stil opisovanja uporablja in v kakšnem tonu je predstavljena oseba (Study, 2015). Pri analizi poskušamo avtorjev stil pisanja prepoznati in ugotoviti, ali se avtor osredotoča na čustva obravnavane osebe ali ne in kako to vpliva na bralca. Opazujemo tudi ton opisovanja neke velike osebnosti, ki je v biografiji lahko humorističen, zabaven, resen ali spoštljiv (Study, 2015).

Biografije so do 18. stoletja bile pisane kot zgodovinsko gradivo. Kot literarna dela se pojavijo v 18. stoletju. Takrat je nastala izjemno pomembna biografija, ki danes velja za največjo angleško biografijo, *The Life of Samuel Johnson*, avtorja James Boswell (Butler, 2012; Ingram in ostali, 1998; Turnbull, 2019). Svojo sodobno obliko je biografija dosegla na prelomu 20. stoletja (Kendall, 1965; Kendall, 2021). Moderne biografije 20. stol. so se razvile pod vplivom novih psiholoških idej, kjer se je začelo psihološko raziskovanje osebnosti, razvila pa se je tudi avtobiografija (Stone, 1982; Casper, 1999).

Krajše biografije v Sloveniji izhajajo v biografskih leksikonih (2008, 2013). Igor Grdina je eden vodilnih slovenskih raziskovalcev biografij in avtor več biografij (1992, 2001, 2010, 2015). Več krajših biografij v stripu sta zbrala Ž. Gombač in J. Vukotič v knjigi *Znameniti: imenitne zgodbe znamenitih osebnosti v stripu* (2020). V njej so na kratko predstavljena življenja 30 velikih slovenskih in svetovnih osebnosti.

Literatura pogosto primerja biografije različnih oseb. Nekateri avtorji primerjajo osebe in njihova življenja, drugi pa način pripovedovanja in predstavljanja življenj. Linda Wagner-Martin, vodilna biografinja pomembnih žensk (1994, 2015) je ugotovila, da pisci opisujejo življenja moških drugače od življenja žensk. Biografije Predsednika ZDA F. D. Roosevelt so poudarjale njegove politične odločitve in rezultate sposobnosti vladanja. Biografije Rooseveltove žene Eleanor so se posvečale predvsem družinskemu in družbenemu življenju v Beli hiši. Bralci so dobili občutek, da se predsednik ni posvečal svojim mladim otrokom in niso

izvedeli za njegova izvenzakonska razmerja. V biografijah Prve dame so izpuščene njene pomembne ideje, vpliv na politične odločitve in vodenje (Wagner-Martin, 1994, 6; Yow, 2014, 234). V zadnjih desetletjih je več del analiziralo in primerjalo biografije žensk, ki ga označujejo kot poseben žanr (Dowd in Eckerle, 2016; Styer, 1982; Spongberg in Walker, 2020; Booth, 2004). V literaturi ni odmevnih primerjav klasičnih biografij iste osebe s stripovskimi. Moja raziskava je tovrstna prva v Sloveniji in verjetno tudi širše.

2.2 Kratka zgodovina stripa v svetu

Strip je neke vrste medij, natisnjen v reviji, časopisu ali knjigi, ki je sestavljen iz zaporednih narisanih slik, kamor je vstavljeno besedilo, ki sestavlja zgodbo (Kunzle, 2017). Začetki stripa segajo v 19. stol. (Kowalski, 2020). Za enega najpomembnejših začetnikov modernega stripa velja Wilhelm Busch (Pape, 1977; Steffes, 2016). Busch je sredi 19. stol. začel ustvarjati stripe, s katerimi je vplival na mnoge ameriške ilustratorje, tudi na Walta Disneyja. Njegovi motivi so bili predvsem zabavni in satirični. V ospredju je bila ilustracija, ta pa je kazala na obdobje ekspresionizma in nadrealizma. Velik vpliv v zgodovini stripov je imel časopis, ki je v 20. stol. izdajal stripovske ilustracije, te so pa predstavljale osrednjo vlogo časopisa (Steffes, 2016).

V tistem času so se tudi prvič pojavili superjunaki kot glavni akterji stripov, izdajale pa so jih razne stripovske založbe, ena prvih je bila DC Comics (Johnson, 2014). Super junaki so se povezali tudi s političnim življenjem 20. stol., kjer je eden glavnih motivov bila tudi II. svetovna vojna. Kmalu po nastanku super junakov se je v Ameriki pojavil Walt Disney z ogromno zbirko stripov, ki jih je mesečno izdajal Disney Comics. Prav tako so v Evropi začeli nastajati svetovno znani stripi velikih avtorjev, kot je francoski ilustrator Rene Goscinny (Nye, 1980). Ne samo v Franciji, tudi drugod po Evropi so začeli nastajati različni stripi s svojimi predstavniki, kot sta v Belgiji bila stripa *Tintin* in *Srečni kavboj* (Steffes, 2016).

Stripi so v zgodovini imeli veliko nasprotnikov. Trdili so, da stripi poneumljajo in škodijo mladim bralcem (Wertham, 1954; Pekoll, 2017). Zaradi tega se je za stripe začelo uporabljati ime "grafični roman" in kmalu je vse več ljudi zanimalo branje takšnih ilustriranih zgodb. Ti niso več izhajali v časopisih, ampak kot posamezne knjige s svojo zgodbo. Prvo stripovsko nagrado za takšno delo je dobil Art Spiegelman s stripom *Maus* (Spiegelman, 1980) in tako

postal eden najpomembnejših grafičnih romanov. Tudi Nemčija je bila nekaj časa velika nasprotnica stripov, kmalu pa so se tudi nekateri nemški ilustratorji uveljavili po vsej Evropi predvsem Schultheiss, Kleist in Wächer. Do sem so prišli tudi vplivi japonske umetnosti – mange, ki sprva ni bila pozitivno sprejeta, potem pa se je s televizijskimi oddajami in Pokemonom razvila tudi v Evropi (Steffes, 2016).

2.3 Kratka zgodovina slovenskega stripa

Razvoj in zgodovino slovenskega stripa je celovito opisal Iztok Sitar v knjigi *Zgodovina slovenskega stripa* (2017). Slovenski strip se je prvič pojavil v 2. polovici 19. stoletja, ko so v takratni Avstro-Ogrski začeli nastajati politični, še posebej pa satirični stripi. Njihov začetnik je bil Hinko Smrekar, risar, ki je svoje prve stripe napisal v nemščini (Dobida, 1957). Sprva stripi niso vsebovali oblačkov, le zaporedja slik z dodanim tekstom, kasneje pa so se v Smrekarjevih stripovskih zvezkih začeli pojavljati tudi oblački, ki so danes glavna značilnost stripa (Sitar, 2017, 7–11).

Sitar označuje avtorje iz začetka 20. stoletja kot prvo generacijo slovenskih striparjev (2017, 12). Takrat so v slovenskih časopisih izhajali prevedeni Disneyjevi in drugi ameriški stripi, ki so močno vplivali tudi na slovenske striparje. Med predstavnike prve generacije slovenskih striparjev sodita Saša Dobrila in Marjan Amalietti. Dobrila je ustvaril prvi strip z oblački in svoje stripe objavljal v družinskem tedniku, arhitekt Marjan Amalietti pa je objavljal kratke in zabavne stripovske zgodbe (1977). Najbolj priljubljen slovenski strip Zvitorepec je ustvaril Miki Muster, tretji predstavnik prve generacije stripov na Slovenskem. Miki Muster je zaslovel s stripom Zvitorepec, ki je ljudi privlačil s svojimi pustolovskimi, zgodovinskimi in fantazijskimi temami, s tem pa je prekašal tudi vse svoje kasnejše stripe. Po znamenitem Musterjevem junaku Zvitorepcu se imenuje tudi prva specializirana stripovska revija na Slovenskem. Tako se je konec 20. stoletja pojavila revija Zvitorepec, ki je izhajala kot tednik skoraj deset let, a so jo kasneje zaradi političnih nasprotij in mnenj raznih družbenopolitičnih delavcev ukinili (Sitar, 2017, 12–24).

S posnemanjem ameriških stripov po temah in slogu se je v 20. stol. uveljavil avanturistični strip, kjer so nastajali pustolovski, satirični, predvsem pa realistični stripi. Kmalu so skoraj vsi

časopisi že objavljali stripe, največ z zgodovinsko tematiko, to pa je bilo zaradi ameriškega vpliva tudi obdobje močnega spreminjanja sloga, oblike in pa tehnike risanja stripov (Sitar, 2017, 36–50). Poleg revije Zvitorepec je na Slovenskem izhajala tudi enciklopedična revija Zabavnik, ki je bila sprva namenjena predvsem mladim, kasneje pa so njene stripe in zgodbe brali tudi starejši. Zajemal je pustolovske zgodbe, pa tudi zgodovinske članke (Sitar, 2017, 59–61). V tretjo generacijo slovenskih striparjev Sitar uvršča avtorje iz 60. let 20. stoletja. Med njimi je eden najpomembnejših Tomaž Lavrič, ki je v Mladini ustvaril še danes eno najbolj prepoznavnih slovenskih striparskih simbolov, Diarejo. Za to obliko sta značilni najmanj dve sličici, ki največkrat duhovito komentirata slovensko politiko (Sitar, 2017, 78–89).

Poleg Sitarja je zgodovino stripa predstavil tudi slovenski stripar Ciril Horjak (2019), Tina Klemenčič pa je objavila zgodovinski pregled slovenskih slikanic in stripov brez besedila (2019).

2.4 Predstavitev obravnavanih biografij

2.4.1 Alma M. Karlin: državljanka sveta

Alma M. Karlin: državljanka sveta (2009) je biografija slovenske pisateljice in popotnice Alme Karlin. Avtorica Jerneja Jezernik predstavi Karlinino življenje tako, da ga razdeli na posamezna poglavja, ta pa opisujejo njeno življenje od rojstva do smrti. Poglavja so razdeljena na podpoglavja, ki se nanašajo na Almina dela ali pa pomembne dogodke njenega življenja. V knjigi je najprej opisano njeno otroštvo, predstavljena je tudi njena družina in pomembni dogodki iz njene mladosti. Potem so predstavljena prva potovanja po Evropi, obiskala je London in Skandinavijo, in pa svetovna potovanja, kamor sodijo Japonska, Kitajska, države obeh Amerik in Nova Zelandija. Na koncu je predstavljena vrnitev v Almin rojstni kraj, Celje, in še zadnje dogodivščine v Sloveniji. Podrobno so opisana tudi dela pisateljice, povzetki zgodb, zgodovinske okoliščine in položaj avtorice v tistem času, vključenih pa je tudi veliko citatov iz njenih del. Ob tem knjiga predstavi tudi kraje, ki jih je Alma na svojih potovanjih obiskala, opisane pa so tudi dogodivščine, ki jih je tam doživela. Dodanega je veliko slikovnega gradiva, skupaj s fotografijami, zemljevidi, razglednicami in z raznimi predmeti z Alminih potovanj. Biografija obsega 231 strani. Na koncu so tudi pričevanja in misli ljudi, ki so Almo

poznali ali pa jih je ta navdihnila s svojimi deli. Avtorica biografije Jerneja Jezernik je pisateljica, prevajalka in urednica, ki se zadnja leta ukvarja predvsem z raziskovanjem življenja Alme Karlin, pisanjem biografij in prevajanjem nekaterih njenih del (P., 2020).

2.4.2 Alma M. Karlin: svetovljanka iz province

Alma M. Karlin: svetovljanka iz province (2015) je stripovska biografija pisateljice in popotnice Alme Karlin. Avtorja biografije v stripu sta Jakob Klemenčič in Marijan Pušavec, ki sta Almino življenje v stripu predstavila v obliki sličic, dialogov v oblačkih in krajših besedil ob ilustracijah. Zgodba pripoveduje Almino življenje od rojstva naprej, prikazuje dogodke iz njenega otroštva in mladosti ter v obliki dialogov med osebami predstavi vsa njena potovanja. Prikazanih je veliko težav, s katerimi se je Alma kot ženska popotnica srečevala v svetu. Ilustracije, čeprav pogosto plod avtorjeve domišljije, nenehno prikazujejo čustva pisateljice in občutja na potovanjih. Življenjske izkušnje in dogodki so prikazani predvsem s sličicami, te pa poudarjajo Almina doživetja. Z oblački in ilustracijami so prikazani pogovori med osebami, ponekod pa sličice samo opišejo neko dogajanje. Iz dvogovorov lahko razberemo odnose med osebami in dogodki iz Alminega življenja, ti pa so redko tudi v nemškem ali kakšnem drugem jeziku. Dialoge pogosto dopolnjujejo krajša besedila izven sličic, ki pojasnijo določena dejanja in v prvi osebi predstavijo ozadje nekega dogodka. Strip se konča z Alminim pogrebom in epilogom, v katerem sličice in besedilo razložijo potek dogodkov po Almini smrti. Scenarij za biografijo v stripu je napisal Marijan Pušavec, ki dela na domoznanskem oddelku knjižnice Celje, piše pa zgodovinska besedila, kakršno je tudi biografija Alme Karlin. Risbo za strip je ustvaril Jakob Klemenčič, izkušen stripovski avtor, ki pogosto piše lastne scenarije (Knjigarna Bukla, 2021).

2.4.3 Ivan Cankar: portret genija

Ivan Cankar: portret genija (2019) je biografija slovenskega pisatelja, dramatika in esejista Ivana Cankarja. Avtor Igor Grdina predstavi Cankarjevo življenje od zgodnjega otroštva pa vse do smrti. Knjiga je razdeljena na sedem poglavij, v vsakem pa je predstavljena drugačna plat Cankarja. Biografija je bolj kot na pisateljeva dela usmerjena v njegovo življenje in osebnost, zato ga po posameznih poglavjih predstavi kot dijaka, umetnika in ustvarjalca. Biografija je najprej posvečena Cankarjevi mladosti, šolanju na Vrhniki, njegovi družini in prvim objavam.

Podrobno je predstavljen razvoj njegove osebnosti, vpliv življenjskih sprememb in dogodkov na nastanek novih del ter pisateljevo ljubezensko življenje. Zelo obsežno je opisana Cankarjeva vloga v prvi svetovni vojni in njegovo ustvarjanje v tem času. V biografiji Grdina večkrat omeni tudi druge ustvarjalce tistega časa, ki so na Cankarja močno vplivali, opredeljen pa je tudi odnos, ki ga je imel z njimi. Na koncu knjige je prikazanih veliko Cankarjevih znancev, s katerimi si je dopisoval ali z njimi prijateljeval. Biografija ima 252 strani, vsebuje veliko citatov pisateljevih del, na koncu pa so dodane fotografije Cankarja in drugih osebnosti. Igor Grdina je zgodovinar, literarni zgodovinar, redni profesor in predavatelj na nekaterih slovenskih univerzah. Piše predvsem o zgodovini starejše in novejši slovenske književnosti (Beletrina, 2021).

2.4.4 Ivan Cankar: podobe iz življenja

Ivan Cankar: podobe iz življenja (2019) je biografija v stripu, v kateri je predstavljeno življenje slovenskega pisatelja, dramatika in esejista Ivana Cankarja. Avtorja Zoran Smiljanič in Blaž Vurnik sta v obliki stripa predstavila Cankarjevo življenje. Stranska besedila ob sličicah podrobneje razložijo dogajanje ali pa ga dopolnijo s pomembnimi dodatki. Z ilustracijami je najprej prikazano Cankarjevo otroštvo, odnos do njegove družine in lastno doživljanje mladosti. Biografija prikaže, kako se je pisatelj ob določenih dogodkih počutil in kako jih je doživljal. Prav tako je opazno, kako so življenjske situacije vplivale na razvoj njegove osebnosti, ki jo še posebej dobro prikažejo dialogi in tako predstavlja osrednji del biografije. Tudi odnosi z ljudmi so predstavljeni na način, kjer so le v nekaj dvogovorih in risbah prikazana Cankarjeva čustva in mnenja o določenih prijateljih, nasprotnikih in ženskah. Skice razen oseb in krajev prikazujejo tudi nekatera pomembna Cankarjeva dela, ob katerih so ponekod dodani krajši citati. Scenarij za biografijo je napisal Blaž Vurnik, zgodovinar in kustos Mestnega muzeja Ljubljana. Ukvarja se predvsem z mlajšo zgodovino, v Ljubljani pa je pripravil tudi obsežno razstavo o Cankarju. Risbo Cankarjeve biografije je pripravil Zoran Smiljanič, ki dela kot slovenski stripar, ilustrator, karikaturist in scenarist, stripe pa objavlja že od 80. let 19. stol. (Stripburger, 2021).

3. RAZISKOVALNI DEL

3.1. Primerjava biografij Alme Karlin

Primerjala bom klasično biografijo Alme M. Karlin z naslovom *Alma M. Karlin: državljanka sveta* (2009) in biografijo v stripu z naslovom *Alma M. Karlin: svetovljanka iz province* (2015).

Biografiji predstavljata dejstva o pisateljici, prav tako pa vključujeta spremembe in vpliv osebe, ki jo je ta imela na svet. Njeno življenje biografiji predstavljata na različen način. Stripovska biografija pripoveduje v prvi osebi. V oblačkih so predstavljeni dialogi, ob sličicah pa so krajša besedila, ki opisujejo dogodke. Zgodovinsko ozadje dogodkov in nekatere zunanje podatke omeni pisateljica v stranskem besedilu, to pa naredi v prvi osebi, kjer poda svoja mnenja in občutke. Biografija v klasični obliki je za razliko od stripa napisana v tretji osebi. Jezernikova opisuje Karlinino življenje od rojstva do smrti, hkrati vključuje zgodovinsko ozadje in pomembne podatke o dogodkih, kamor je vključenih le malo misli in čustev Alme Karlin.

Obe biografiji prikazujeta tudi značaj in obnašanje osebe ter odnos drugih do pisateljice. Na njena občutja in čustva se veliko bolj osredotoči stripovska biografija, ki življenje predstavi iz subjektivnejšega vidika. Zgodba je pri obeh predstavljena precej zanimivo, saj dogajanje v stripu popestrijo dvogovori in ilustracije, v klasičnem besedilu pa so to fotografije, skice in zemljevidi. Na značaj Alme Karlin je bolj osredotočen strip. V njem Alma opisuje svoje življenje, dogodke iz svojega življenja, dogodivščine, ki jih je doživela, in v ospredje postavlja dogodke, ki so se ji zdeli najzanimivejši. Dogajanje razberemo predvsem iz Alminih misli, ki so dodane ob slikah, skupaj z njenimi občutji. Z ilustracijami in prvoosebnimi pripovedmi so prikazani dogodki tako, kot si jih sama razlaga, kot se jih sama spominja iz lastnih izkušenj. Svojih potovanj ne opisuje objektivno, ne dodaja opisov krajev in ne predstavi zgodovinskega ozadja posameznih krajev. Vse to pa je zapisano v klasični biografiji, kjer avtorica knjige opiše lastnosti kraja in dogodivščine, ki jih je Alma tam doživela.

Tak primer je prihod Alme Karlin v London. Stripovsko besedilo pokaže njeno prvo mnenje o kraju in občutja, ki jih tam doživi: “/.../ brezhiben red, umirjena množica, treznost – vse to me je privlačilo /.../ Ob tem sem od vsega začetka imela občutek, da sem prišla v svojo pravo domovino.” (Klemenčič in Pušavec, 2015, 42). Medtem ko klasična biografija London najprej

opiše s številom prebivalcev in zgodovinskimi okoliščinami v letu 1908, potem predstavi Almin prihod v kraj, njen vsakdan in s čim se je takrat v Londonu ukvarjala (Jezernik, 2009, 21).

Na objektivnost biografije vpliva tudi to, da v njej ni dvogovorov med osebami, ki so v stripu izmišljeni. Dialogi so središče dogajanja v stripu in iz njih razberemo večino dogajanja, saj so besedila ob slikah le majhen dodatek, ki opiše Almino mnenje v prvi osebi. V klasični biografiji ni dvogovorov med osebami. Vseeno pa so opisani odnosi med Almo in ljudmi, s katerimi je imela stike, a so ti odnosi le malo poudarjeni. Ljudje, ki jih je Alma na svojih potovanjih spoznala, so v klasični biografiji predstavljeni le toliko, da izvemo, kako so ti vplivali na Almina dela in kasnejše dogodke v življenju. Medosebne odnose nam strip predstavi podrobneje. Tak primer je odnos med Almo in njenim očetom. Obe biografiji zapišeta, da je njun odnos bil ljubeč, da sta imela podoben temperament, Alma pa se je z njim odlično razumela (Jezernik, 2009, 9). Stripovska biografija te lastnosti še bolje prikaže z dialogi in s sličicami, iz dogodkov pa razberemo, kako sta se razumela. Kljub temu da to ni dodatno opisano, lahko o odnosu iz stripa izvemo več, in prav to razlikuje strip od klasične oblike biografije (Klemenčič in Pušavec, 2015, 14).

V biografijah so nekateri podatki o pisateljici vključeni v biografijo, drugi pa ne, zato se dve biografiji med seboj precej razlikujeta. Obe predstavita nekatere pomembne dogodke v življenju Alme Karlin. Ti dogodki temeljijo na njenem potovanju in krajih, ki jih je obiskala, zato so nekateri ključni dogodki, ki so močno vplivali na razvoj pisateljice, pri obeh biografijah podrobno predstavljeni. V stripu so poudarjeni tudi nekateri manj pomembni dogodki, ki niso toliko vplivali na Almino življenje, ampak na njen odnos do potovanj in njena čustva in občutja do drugih ljudi. Tak primer iz stripovske biografije, ki kaže Almine odnose do ljudi in čustva, se je zgodil kmalu pred Almino smrtjo. Ko se je odločila za pobeg iz Celja v Švico, se je morala posloviti od svoje dobre prijateljice (Klemenčič in Pušavec, 2015, 153): "Zdaj sem se do kraja zavedala, da zapuščam veliko ljubezen in da se morda ne bova nikoli več videli v tem življenju." Dogodek spremljajo ilustracije, ki kažejo Almino doživljanje, česar v klasični biografiji ni moč zaslediti.

Klasična biografija pogosto predstavi le pomembne podatke, ki so vplivali na nastanek njenih del. Prav tako biografija v klasični obliki zajema več dogodkov iz Alminega življenja, ker

vsakega od njih predstavi kot enako pomembnega, medtem ko stripovska biografija zajema samo nekatere dogodke, ki so vplivali na Almino osebnost. Tak opis dogodkov naredi stripovsko biografijo zanimivejšo. V njej je predstavljenih manj dogodkov, ni opisanih ali omenjenih del, ki ji je napisala, ampak nas zgodba vodi skozi njeno življenje. Tak dogodek, ki ni vključen v stripovsko biografijo, je potovanje v Korejo. V klasični biografiji je potovanje na kratko predstavljeno, opisano pa je tudi srečanje s korejskim prebivalcem in njun odnos (Jezernik, 2009, 77). Biografija v stripu tega potovanja ni predstavila.

V stripovsko biografijo so vključene le risarjeve skice, ki prikazujejo posamezne dogodke iz Alminega življenja. Z dialogi so predstavljeni pogovori, ki naj bi jih imela s tujci, in njen odnos do teh ljudi. V klasični biografiji teh izmišljenih skic ni, vsebuje pa ogromno slikovnega gradiva spominov, pisateljičinih portretov in slik potovanj. Slikovno gradivo z razglednicami in zemljevidi dokazuje Almina doživetja in zgodovinsko ter politično ozadje krajev. V klasični biografiji so nekateri citati iz njenih knjig, ki pokažejo Almina občutja in misli o določenem potovanju. Drugače pa je pri stripu, kjer ni izvirnih besed pisateljice, ampak prevladujejo izmišljene misli in dvogovori z osebami.

V obeh biografijah je predstavljen tudi vpliv znane osebnosti na svet. To je nekoliko bolje predstavljeno v klasični biografiji, kjer so podrobno predstavljena pisateljičina dela, ta pa nam povedo, kakšne so bile okoliščine nastanka dela in kako je Alma Karlin vplivala na ljudi. Klasična biografija njeno življenje pelje skozi knjige, ki jih je kot pisateljica napisala. Nasprotno pa so v stripu dela le omenjena, a o njihovi vsebini avtorica ne govori. Klasična biografija poudarja predstavitev njenih del in okoliščine nastanka. Opiše njeno zgodbo, glavne like, položaj pisateljice v času nastajanja dela, dodane pa so tudi fotografije del.

Primer takšnega dela je zbirka novel *Zmaji in duhovi*. V stripu je delo enkrat omenjeno, ko pisateljica našteva nekatere svoje romane, med drugim tudi *Zmaji in duhovi*. Delo ni opisano in je brez dodatnih pojasnil (Klemenčič in Pušavec, 2015, 137). Nasprotno pa klasična biografija podrobno opiše knjigo, zgodbe posameznih novel v njej in predstavi okoliščine nastanka: "V Pekingju je leta 1923 začela Karlinova pripravljati tudi svojo prvo zbirko novel(et), ki pa je v knjižni obliki izšla šele leta 1930 pri založbi Frundsberg Verlag iz Berlina." (Jezernik, 2009, 82).

3.2 Primerjava biografij Ivana Cankarja

Primerjala bom klasično biografijo Ivana Cankarja z naslovom *Ivan Cankar: portret genija* (2019) in biografijo v stripu z naslovom *Ivan Cankar: podobe iz življenja* (2019).

Stripovska biografija se od klasične biografije razlikuje v predstavitvi posameznih dogodkov iz Cankarjevega življenja. Strip pripoveduje o Cankarjevem življenju, sproti opisuje dogodke in ob tem ne omenja drugih podatkov. Le redko doda kakšne pomembne zgodovinske značilnosti, kot so datumi in podobno. Nasprotno pa klasična biografija ob pomembnih dogodkih pisateljevega življenja doda tudi nekatere zgodovinske podatke. Ti pogosto niso neposredno povezani s Cankarjem, a so vseeno navedeni. Dejstva in dodatni podatki biografijo naredijo objektivnejšo, prav tako pa pokažejo, da dogodek ni samo del Cankarjevega življenja, ampak ga pokaže tudi v širšem zgodovinskem kontekstu. Ob dogodkih niso dodani le datumi in pomembne osebe iz preteklosti, ampak je ponekod preteklost podrobneje razložena, vseeno pa se nekoliko povezuje z življenjem znanega pisatelja.

Primer takšnega dogodka je požar v Vrhniki, ki je v stripu prikazan izključno s Cankarjevega vidika, kako je bil vključen v dogodek, kaj je takrat počel in kaj je govoril (Smiljanič in Vurnik, 2019, 6–7). Klasična biografija doda zgodovinske podatke, vključno z datumom požara, posledicami in vplivom na prebivalce, pa tudi kratko zgodovino kraja Vrhnike (Grdina, 2019, 49–50).

Obe biografiji predstavita pisateljevo življenje in omenita pomembna dela, ki so v tem času nastala. Stripovska biografija, ki zgodbo Cankarjevega življenja vodi skozi dogodke od rojstva do smrti, sproti omenja tudi dela, ki so v posameznih obdobjih nastala. Na kratko predstavi nastanek dela in z ilustracijami prikaže Cankarjev pogled na delo, kako ga je ustvarjal in kakšne so bile njegove misli ob ustvarjanju. Klasična biografija se bolj osredotoči na podroben opis nastanka dela in kako so zunanji dejavniki na to vplivali. Pojasni nekatere dogodke iz Cankarjevega življenja, hkrati pa razloži vsebino del, ki so takrat nastala. Klasična biografija razloži tudi slog pisanja Cankarjevih del, predstavi način pisanja, razloži pomen dela in kakšno vlogo je to imelo v njegovem življenju. Na pisateljeva čustva, občutja in doživetja se bolj

osredotoči biografija v stripu. Ta prikaže, kako se je avtor ob izidu, pisanju ali nastanku dela počutil, pri čemer imajo odločilno vlogo ilustracije. Skupaj z dialogi oblikujejo subjektivnejši opis dogodkov, ki se še posebej osredotoči na Cankarjevo doživljanje.

Tak primer je prva uprizoritev Cankarjeve drame *Kralj na Betajnovi*. Biografija v stripu z dogodkom prikaže pisateljevo jezo, nestrpnost in zaskrbljenost, kasneje pa neizmerno veselje in zadovoljstvo (Smiljanič in Vurnik, 2019, 69–70). Tako dobi bralec vpogled ne le na Cankarjevo osebnost, ki jo predstavi klasična biografija, ampak tudi v njegova čustva in občutja ob tem dogodku.

Strip omeni in ob zgodbi predstavi le pomembnejša dela pisatelja Ivana Cankarja, nekatere pa tudi izpusti. V stripu so predstavljena predvsem tista dela, ki se navezujejo na ključne dogodke iz pisateljevega življenja, kot so ljubezen, politično dogajanje, selitve in drugo. Klasična biografija poglobljeno opiše veliko več Cankarjevih del kot strip, med takšnimi, ki jih strip ni posebej predstavil, je na primer gledališka igra *Pohujšanje v dolini šentflorjanski* (Smiljanič in Vurnik, 2019, 84).

Biografiji se razlikujeta v načinu predstavitve Cankarjeve osebnosti, njegovega psihičnega stanja in v prikazu pisateljevih čustev. Klasična biografija se na določenih delih osredotoči prav na pisateljevo psihično stanje, njegovo počutje ob nekih dogodkih in predstavi njegova čustva. V stripovski biografiji ni tako podrobnih opisov in analiz Cankarjevega počutja, ampak je to prikazano na konkretnih primerih ob dogodkih. Ilustracije ponekod že same prikažejo njegovo psihično stanje, tudi brez dvogovora.

Avtorjeva osebnost je v stripu prikazana skozi dogodke, kjer se na konkretnih primerih vidi Cankarjev značaj. S pomočjo risb in dialogov v oblačkih spremljamo pisateljevo osebnost, ki je nenehno opazna v zgodbi. V klasični biografiji se knjiga le mestoma osredotoči na Cankarjevo osebnost, če pa se, pa predstavi tudi dejavnike, ki so na določeno značajsko potezo vplivali, obravnava pa tudi, kako je njegov značaj opazen v njegovih delih. To se kaže v njegovi zbirki črtic *Moje življenje*: »/.../ zveza med eksistenco in ustvarjalnostjo je Cankarja v vsakdanjem življenju naredila za zelo posebnega človeka.« (Grdina, 2019, 128). Prav tako klasična biografija predstavi pisateljev odnos do vere, njegovo politično mnenje in ljubezenska

razmerja. Stripovska biografija te značilnosti predstavi v sličicah, kar je pa tudi vse, zato se ta biografija osredotoči predvsem na zanimive dogodke njegovega življenja.

Posledično se biografiji precej razlikujeta v predstavitvi dogodkov. V klasični biografiji Ivana Cankarja je njegovo življenje predstavljeno skozi pomembne dogodke, ki so podrobno opisani in predstavljeni. Tak dogodek je na primer požar, ki predstavlja pomemben del pisateljevega otroštva. Nasprotno pa je strip osredotočen še posebej na tiste zabavnejše in zanimivejše dogodke Cankarjevega življenja, ki pa so pogosto manj pomembni. Kljub temu jih strip z ilustracijami prikaže kot zanimive in se s tem osredotoči na Cankarjevo doživetje dogodka. Tak je na primer pisateljev dogodek iz otroštva, ki se pojavi samo v stripu, ko je Cankar svoj prvi groš porabil za nakup datelnov. Iz ilustracij je razvidno, da se je Ivan počutil ponižanega, iz dialoga pa, da mu je bilo žal (Smiljanič in Vurnik, 2019, 13). Kaj več besedilo ne opiše, ampak je njegov značaj predstavljen na konkretnih dogodkih, kot je ta.

V obeh biografijah so poleg Cankarja omenjene in predstavljene tudi druge osebe, ki so bile del pisateljevega življenja. Biografija v stripu skozi Cankarjevo življenje omeni nekatere Cankarjeve družinske člane, prijatelje, sodelavce, ženske itd. Pri pomembnejših osebah se ustavi in jih na kratko predstavi, v to pa je vključen predvsem vpliv osebe na Cankarja in njun odnos. Nekoliko drugače pa je v klasični biografiji, saj zelo podrobno predstavi tudi nekatere druge osebe, pomembne za Cankarjevo življenje. Tako je na primer v klasični biografiji opisano življenje Cankarjeve matere, Neže Pivk. Predstavljeno je njeno otroštvo, mladost, začetek družine, omeni pa tudi njene starše (Grdina, 2019, 52). V stripovski biografiji tega opisa Cankarjeve matere ni, ker se biografija osredotoči na samega pisatelja.

Tudi odnosi med ljudmi so v klasični biografiji drugače razloženi. Manj so poudarjeni njihovi odnosi, gre bolj za opise posameznikov. Stripovska biografija te prikaže konkretno. Dialogi in ilustracije prikažejo odnos, dogodke, ki sta jih skupaj doživela in besede, ki sta si jih izmenjala. Tako je v stripu Cankarjev odnos do njegove matere predstavljen na konkretnih dogodkih, ki sta jih skupaj doživela, ilustracije pa bralcu nazorno in zanimivo pokažejo, kako sta se razumela (Smiljanič in Vurnik, 2019, 12–13).

3.3 Recepcija stripa pri mladih bralcih

V raziskovalno nalogo je vključena anketa, ki jo je izpolnjevalo 68 dijakov drugega in tretjega letnika. Spletna anketa je bila anonimna, dijaki so jo rešili v povprečno desetih minutah.

Anketiranci so bili razdeljeni v dve kontrolni skupini. Ena skupina je brala strip, ena pa klasično biografijo. Skupini sta dobili ista vprašanja, njihove odgovore pa sem med seboj primerjala. Z anketo sem poskušala priti do rezultatov, ki so pokazali, katero besedilo bolj buri domišljijo in na podlagi katerega si bralci zapomnijo več podatkov in podrobnosti. Primerjala sem, katera skupina je bolje sprejela besedilo. V drugem delu ankete sem skupinam zamenjala besedili in jih vprašala, katero od besedil se jim je zdelo zanimivejše in zakaj.

Uporabila sem dve anketi. V eni anketi so anketiranci najprej brali odlomek v stripu iz biografije Ivana Cankarja, nato pa klasično besedilo, ki obravnava isto vsebino. V drugi anketi so anketiranci najprej brali klasično besedilo iz biografije Alme Karlin, nato pa isti dogodek v stripu. Odlomka iz biografije Ivana Cankarja opisujeta čas, ko je mladi Cankar bival pri svojem stricu in teti, ki sta bila za njegovo bivanje plačana. Zaradi slabega ekonomskega stanja družine je lahko Cankarju privoščila le majhno sobo v stričevem stanovanju. Stric je zaradi nerednega plačevanja s Cankarjem ravnal ponižujoče. Strip prikazuje nasilje in poudarja stričev slab odnos.

Slika 1: Odlomek v stripu I. Cankarja (Smiljanič in Vurnik, 2019, 19)

Odlomka iz knjig Alme Karlin pripovedujeta o zaroki s Kitajcem, s katerim je bila kasneje v neuspešni ljubezenski zvezi. V ospredje je postavljen trenutek, ko jo Kitajec prosi za roko. Obe deli predstavita tudi Almine misli na samomor, ki jih je zaroka ustavila, čeprav se nekoliko kasneje njuna zveza konča.

Slika 2: Odlomek v stripu A. Karlin (Klemenčič in Pušavec, 2015, 60–61)

3.3.1 Analiza rezultatov ankete

Anketa je bila sestavljena iz osmih vprašanj, od tega iz šestih odprtega tipa. Anketiranci so najprej prebrali odlomek iz biografije in nato odgovorili na štiri vprašanja.

1. O čem pripoveduje odlomek?

Anketiranci Cankarjevega besedila v stripu so iz odlomka razumeli dogajanje in ga s svojimi besedami povzeli. V večini odgovorov so anketiranci zapisali, da odlomek pripoveduje o Cankarjevem otroštvu in težavnem odnosu med njim in stricem. Anketiranci Karlinine klasične biografije so prav tako iz odlomka razbrali, o čem ta pripoveduje. V večini so odgovorili, da odlomek pripoveduje o zaroki in o njunem ljubezenskem razmerju.

2. Kateri dogodek je v ospredju?

Bralci stripa so ob tem vprašanju v večini odgovorili, da je v ospredju dogodek, kjer stric Cankarja pretepa. Čeprav to prikazuje le ena od sedmih sličic stripa, je to dogodek, ki so si ga bralci najbolj zapomnili, zato so ga postavili v ospredje. Kljub temu da je z besedami izven oblačkov besedilo poudarjeno opisovalo Cankarjevo revščino in stričevo željo po večjem plačilu, je sličica bralce odvedla od glavnega sporočila odlomka. V klasični biografiji so bralci v ospredje postavili zaroko oz. citat, v katerem Kitajec Almo Karlin prosi za roko. Večina jih je odgovorila, da je v ospredju njuna ljubezenska zveza, ki se je kasneje izkazala za neuspešno. Vidi se, da so dogodki, ki so jih bralci postavili v ospredje, ravno to, kar želi biografija s tem odlomkom sporočiti.

3. Kakšno je vzdušje v odlomku?

Anketiranci so pri klasičnem besedilu o zgodbi Alme Karlin izpostavljali žalostno, depresivno in melanholično vzdušje. Pri tem niso izpostavljali počutja pisateljice, le vzdušje v odlomku. Bralci Cankarja so pri branju prav tako izpostavili žalostno, pa tudi temačno, mračno, turobno in neprijetno vzdušje. Mnogi so dodali tudi mnenje o Cankarjevem počutju, so z njim sočustvovali, nekaterim se je smilil. Zdi se, da so iz stripa bralci prepoznali Cankarjevo počutje

ob dogodkih, ker niso le brali besedila, ampak si tudi ogledali podobe in iz njih sklepali o Cankarjevih čustvih. To pomeni, da branje stripa intenzivneje vpliva na bralčevo čustvovanje.

4. Kaj se ti je najbolj vtisnilo v spomin?

Bralcem Cankarjevega stripa se je najbolj vtisnila v spomin slika, kjer je stric Cankarja pretepal. To prikazuje le ena izmed sličic, ki pa so si jo najbolj zapomnili, kljub temu da to predstavlja manj pomemben podatek. Iz tega je razvidno, da si podatke dobro zapomnimo na podlagi slik, je pa razbiranje ključnih podatkov iz slik zelo kočljivo, saj je slika pri dojemanju veliko bolj podvržena subjektivni interpretaciji kot beseda. Dijake je interpretacija stripa napeljala na napačno sled, saj so si zapomnili samo manj pomembno informacijo, pozabili pa so na »celotno sliko.« Bralcem klasičnega besedila so se v spomin vtisnile besede Kitajca, s katerimi je Almo zaprosil za roko, hkrati pa se veliko bralcev spominja tudi besed o samomoru. Ker je bilo vprašanje o zaroki edini del, zapisan v premem govoru, se je anketirancem to najbrž močno vtisnilo v spomin. Bralci si tako lažje zapomnijo citate in zapisane besede likov, zato so si ta del klasičnega besedila še posebej zapomnili.

Potem so anketiranci prebrali odlomek z isto vsebino, le da je besedilo bilo zapisano v drugačni obliki. Nato so odgovorili na štiri vprašanja:

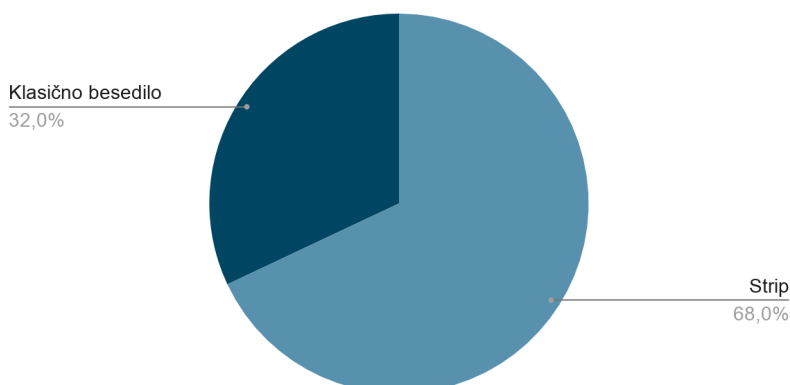
1. Katero besedilo bi rajši bral/-a, če bi vedel/-a, da moraš prebrati daljše besedilo?

- a. Strip.**
- b. Klasično besedilo.**

68 % vseh anketirancev se je odločilo, da bi daljše besedilo raje prebrali v stripu.

32 % vseh anketirancev bi daljše besedilo raje prebrali v klasični obliki.

Katero besedilo bi rajši bral/a, če bi vedel/a, da moraš prebrati daljše besedilo?

Graf 1: Katero besedilo bi rajši bral/-a, če bi vedel/-a, da moraš prebrati daljše besedilo?

2. Navedi vsaj dva razloga za svojo odločitev.

Tisti, ki bi se ob daljšem besedilu raje odločili za strip, bi to storili iz različnih razlogov. Mnogim se stripi zdijo zanimivejši in pravijo, da slike popestrijo dogajanje, bolje prikažejo vzdušje dogodkov, prav tako pa bralec iz slik lažje razbere dogajanje. Pri branju se jim zdi pomembno, da lahko besedilo v stripu preberejo veliko hitreje. To branje se jim zdi veliko lažje kot branje klasičnega besedila. Zaradi slik si mnogi dogajanje lažje predstavljajo in si ga tudi lažje zapomnijo. Nasprotno pa so tisti, ki bi se odločili za klasično besedilo, izpostavili, da običajna besedila zajemajo več informacij in dogajanje opišejo podrobneje, z več podatki. Veliki večini je pri branju pomembno tudi, da si lahko sami predstavljajo dogajanje in njihove domišljije ne omejujejo slike stripov. Nekateri bi za šolsko gradivo vsekakor raje izbrali klasično besedilo, ker tako pridobijo več objektivnih informacij.

3. Kateri odlomek se ti je zdel zanimivejši?

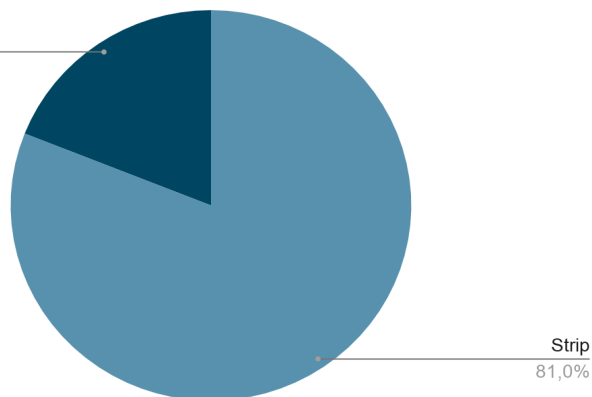
- a. Odlomek iz stripa.
- b. Odlomek iz klasičnega besedila.

81 % vseh anketirancev trdi, da so odlomki v stripu zanimivejši.

19 % vseh anketirancev trdi, da klasična besedila zanimivejša.

Kateri odlomek se ti je zdel zanimivejši?

Klasično besedilo
19,0%

Graf 2: Kateri odlomek se ti je zdel zanimivejši?

4. Navedi vsaj dva razloga za svojo odločitev.

Med najpogostejšimi razlogi bralcev sta to vrednost slike in dialoga. Še posebej so to raznolike in zanimive slike, ki popestrijo dogajanje, hkrati pa tudi dialogi v oblačkih delajo strip bolj privlačnejši. Strip jih privlači predvsem zaradi zabavno prikazanih dogodkov, sami pa se lažje vživijo v vlogo in iz ilustracij razberejo čustva. Nekaterim bralcem se klasična besedila zdijo zanimivejša predvsem zaradi podrobnega opisa, ki lahko pogosto zajema tudi zanimive podatke. Te zanimivosti bralcem omogočajo lastne predstave, ki so del njihove domišljije.

4. RAZPRAVA IN UGOTOVITVE

4.1 Ovrednotenje hipotez

1. Klasična biografija bolj zasleduje kriterije objektivnosti kot biografija v stripu.

Hipotezo lahko potrdim, ker sem ugotovila, da je klasična biografija zaradi dejstev, dodatnih in zgodovinskih podatkov res objektivnejša. Objektivnost v stripu zmanjšujejo predvsem ilustracije in pogovori v oblačkih, ker s tem kažejo avtorjeva čustva in doživljanje.

Raziskava potrjuje ugotovitve Williamsa, ki je v svojem delu *The Case for Comics Journalism* (2005) med raziskovanjem reportažnega stripa ugotovil, da ustvarjalec stripa nekatere stvari prikaže skozi svoje lastne oči in je takšen strip zato subjektiven (Williams, 2005, 52). Prav tako Branigan v svoji raziskavi o filmu iz leta 1992 zatrdi, da so prav neverbalna sporočila v obliki slik in zvokov tista, ki v dogajanju prikažejo največjo in najbolj intimno subjektivnost (Branigan, 1992, 107).

2. Biografija v stripu predstavi manj podatkov kot klasična biografija.

Hipotezo lahko delno potrdim. Res je, da klasična biografija vsebuje več podatkov o obravnavani osebi in njenem življenju, a so v stripovski biografiji dodane tudi informacije, ki jih v klasični biografiji ni. Te so sicer manj pomembne, a so zabavne ali zanimive in omogočajo boljše pomnjenje.

3. Značaj velike osebnosti bolje predstavi klasična biografija.

Hipoteze ne morem popolnoma potrditi, ker obe vrsti biografij predstavita značaj osebnosti. Strip s čustveno nabitimi ilustracijami in dialogi zagotovo doprinese k podrobni analizi značaja.

Značaj likov, ki ga prikažejo ilustracije, sta v članku o branju slikanic (2016) opisali D. Haramija in J. Batič. Ugotovili sta, da ilustracije v večnaslovniških slikanicah dopolnijo informacije o dogajanju tako, da bralcu prikažejo razpoloženje in značaj likov. To sta predstavili na primeru značaja Urške iz Prešernovega Povodnega moža (Batič, Haramija, 2016, 42).

4. Obe vrsti biografij predstavita velika književna dela osebnosti.

To hipotezo lahko ovržem, ker sem ugotovila, da se nobena od obravnavanih stripovskih biografij ni posebej osredotočila na opis in predstavitev velikih književnih del pisateljev. Klasični biografiji sta književni deli podrobno obravnavali.

5. Bralci si iz besedila v stripu zapomnijo le najpomembnejše podatke.

To ne drži, saj si bralci iz odlomka v stripu pogosto zapomnijo dogodek, ki je s sliko na njih naredil največji vtis, ta pa lahko velja tudi za manj pomemben. S temi rezultati lahko potrdim tudi spoznanja, ki jih je v svoji knjigi *O fotografiji* (2001) zapisala Susan Sontag. Pravi, da se nam v spomin najbolj vtisnejo prav tiste fotografije, ki nas najbolj šokirajo (Sontag, 2001, 24).

6. Več kot 80 % mladih bralcev bi za branje daljšega besedila raje izbralo strip.

Med anketiranci se je le 68 % bralcev odločilo za branje stripa, ker bi strip prebrali veliko hitreje, zaradi slik pa si dogajanje lažje predstavljajo in si ga tudi bolje zapomnijo.

To pomeni, da bi v prihodnje vendarle veljalo razmisliti, ali bi tudi kakšno klasično literarno delo kot domače branje lahko brali v stripu, saj je očitno, da ta postaja popularen.

5. DRUŽBENA ODGOVORNOST

Svet, v katerem živimo, je svet slikovnih podob. V vsakdanjem življenju se srečujemo z različnimi oblikami slikovnega gradiva, tudi v šolskem okolju. Z raziskovalno nalogo želim pokazati vpliv slikovnega materiala na pomnjenje v besedilih v izobraževalne namene. Ugotovila sem, da imajo mnogi raje knjige s slikami, ker si tako podatke lažje zapomnijo. To nas na prvi pogled lahko povabi k razmišljanju, da bi mladi želeli v sklopu obveznega domačega branja brati tudi stripovsko literaturo. Vseeno pa so nas rezultati presenetili, saj so pokazali, da si mnogi iz stripa niso zapomnili pomembnih podatkov, prav tako so ilustracije premočno vplivale na njihovo pomnjenje. Največja težava, s katero se strip srečuje, je podvrženost pretirani subjektivni interpretaciji, kar pa v šolskem prostoru prinaša prej slabost kot prednost.

Na podlagi ankete lahko predvidevam, da se bo na dolgi rok branje počasi začelo umikati v ozadje, v ospredje pa bo stopila slika, kar se dogaja že danes in na kar kažejo rezultati ankete, ki pravijo, da bi kar 68 % dijakov raje bralo strip, zanimivo pa je, da v isti sapi zagovarjajo tezo, da to ne velja za literaturo, ki je namenjena izobraževanju, in še vedno trdijo, da so za šolsko okolje primernejša klasična besedila. Zagovarjam sicer tezo, da bi izobraženi bralec moral tu in tam poseči tudi po stripu, pri tem pa natančno vedeti, za kakšen žanr gre in kako se ga lotiti. Tudi zaradi tega stališča bi veljalo premisliti, kateri roman v stripu ali katero stripovsko biografijo bi lahko obravnavali tudi v šolskih klopeh.

Med pisanjem raziskovalne naloge sem se ravnala po načelih družbene odgovornosti. Ker se zavedam, da s svojimi ugotovitvami vplivam na druge, sem bila pri izdelavi naloge poštena, zanesljiva in odgovorna v odnosu do ljudi, narave in skupnosti. Raziskovalna naloga je napisana pregledno, med izdelavo pa sem bila pozorna na spoštljiv pristop do dela. Trudila sem biti kar se da objektivna, pri izvedbi ankete pa sem poskrbela, da so sodelujoči ostali anonimni.

6. ZAKLJUČEK IN SKLEPI

Pri primerjanju različnih biografij sem prišla do zanimivih rezultatov. Med drugim sem ugotovila, da klasične biografije bolje zasledujejo kriterije objektivnosti kot biografije v stripu. Te so zaradi ilustracij, ki se osredotočajo na čustva in doživljanje posameznikov, manj objektivne. Ugotovila sem tudi, da klasične biografije vsebujejo več podatkov o življenju velikih osebnosti in dogodke pogosto predstavijo v širšem zgodovinskem kontekstu. Stripovske biografije veliko podatkov ne zajamejo, a dodajo manj pomembne in zanimive informacije. Podobno je s književnimi deli velikih osebnosti, na katere se stripi sploh ne osredotočajo. Iz raziskave je razvidno, da biografije v stripu značaj opišejo z ilustracijami in dialogi na konkretnih primerih, posebnih analiz osebnosti in razlag značaja pa ni. Stripi se bolj kot na tuje osebe, osredotočijo na odnose, ki jih je obravnavana osebnost imela z njimi.

Z anketo sem prišla do različnih ugotovitev. Spoznala sem, da tako strip, kot tudi klasično besedilo, omogočata razumevanje dogajanja. Ugotovila sem, da lahko zaradi ilustracij stripi vplivajo na to, kaj si bralci zapomnijo. Pogosto si iz besedila zapomnijo zanimive podatke, ki pa so lahko tudi manj pomembni. Ugotovila sem, da stripi močneje vplivajo tudi na bralčeva čustva – v nekaterih okoliščinah celo preveč. Kot sem predvidevala, sem na podlagi rezultatov ankete spoznala, da bi večina anketiranih mladih bralcev dolgo besedilo raje prebrala v obliki stripa, ker je takšno branje hitrejše in se bolje vtisne v spomin. Kljub temu pa je več kot 30 % bralcev izbralo klasično besedilo, česar na začetku nisem pričakovala, saj sem menila, da bo odstotek dosti višji. Prav tako sem ugotovila, da se mladim bralcem stripi zdijo zanimivejši zaradi ilustracij in dialogov, ki popestrijo dogajanje.

Nekateri rezultati raziskovalne naloge se ne skladajo s predvidevanji. Namen raziskave je kljub temu bil dosežen, saj je primerjava pokazala, kako se v različnih oblikah biografije zasleduje kriterij objektivnosti, kako se razlikuje predstavitev značaja in kateri dogodki iz življenja so v ospredju. Uspela sem ugotoviti, da bi bralci daljša besedila raje prebirali v stripu.

Raziskava je odprla nova vprašanja. Smiselno bi bilo raziskati, kakšna je razlika med recepcijo stripa pri odraslih, že izoblikovanih bralcih, in mladih bralcih. Strip je sestavljena umetnost, ki pri bralcu apelira na več čutov kot le besedilo, zato se sprašujem, ali bi v prihodnje strip lahko bil primeren tudi za obravnavo v šolskih klopih in kot domače branje.

7. VIRI IN LITERATURA

Amalietti, M. (1977): *Maruška potepuška*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Batič, B. in Haramija, D. (2016): Celostno branje slikanic kot izhodišče za branje odraslih z motnjami v duševnem razvoju, 42. Dostopno na:

<https://www.jezikinslovstvo.com/pdf.php?part=2016%7C1%7C35-45> (2. 3. 2021)

Beletrina (2021): Igor Grdina. Dostopno na: <https://beletrina.si/avtor/igor-grdina> (29. 1. 2020)

Booth, A. (2004): *How to make it as a woman: Collective biographical history from Victoria to the present*. University of Chicago Press.

Boswell, J. (1873): *The Life of Samuel Johnson*. William P. Nimmo.

Branigan, E. (1992): *Narrative Comprehension and Film*. London: Routledge.

Butler, P. (2012): *James Boswell's 'Life of Johnson': The First Modern Biography*. University of Mary Washington Libraries.

Casper, S. E. (1999): *Constructing American Lives: Biography and Culture in Nineteenth-Century America*. Chapel Hill: University of North Carolina Press.

Gombač, Ž. in Vukotič, J. (2020): *Znameniti: imenitne zgodbe znamenitih osebnosti v stripu*. Ljubljana: Rokus Klett.

Grdina, I. (1992): Avtobiografija pri Slovencih v drugi polovici 19. stoletja. *Slavistična revija*, 40(4), 341–363.

Grdina, I. (2001): *Ipavci [prva izdaja]. Zgodovina slovenske meščanske dinastije*. Založba ZRC.

Grdina, I. (2010): *Ivan Hribar [prva izdaja]: "Jedini resnični radikalec slovenski"*. Založba ZRC.

Grdina, I. (2015): Biografski portret Ivana Tavčarja. *Tavčarjev zbornik*, 7–82.

Grdina, I. (2019): *Ivan Cankar: portret genija*. Ljubljana: Beletrina.

Ingram, A., Rawson, C., Waingrow, M., Boswell, J. (1998): *James Boswell's 'Life of Johnson': An Edition of the Original Manuscript, in Four Volumes. Vol. 1*. The Yearbook of English Studies.

Jezernik, J. (2009): *Alma M. Karlin, državljanka sveta: življenje in delo Alme M. Karlin*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Johnson, J. K. (2014): *Super-history: Comic book superheroes and american society, 1938 to the present*. McFarland.

Dobida, K. (1957): *Hinko Smrekar*. Ljubljana: DZS.

Dolinar, D. in Juvan, M. (2008): *Primerjalna književnost v 20. stoletju in Anton Ocvirk*. Založba ZRC.

Dowd, M. M. in Eckerle, J. A. (2016): *Genre and women's life writing in early modern England*. Routledge.

Horjak, C., Rudl, M., in Lotrič, M. (2019): *Najmanjša velika enciklopedija stripa: strip dr. Horowitza*. Založba Pivec.

Kendall, P. M. (1965): *The art of biography (Vol. 17)*. New York: Norton.

Kendall, P. M. (2019): Biography. Encyclopedia Britannica. Dostopno na: <https://www.britannica.com/art/biography-narrative-genre> (10. 2. 2021)

Klemenčič, J. in Pušavec, M. (2015): *Alma M. Karlin: svetovljanka iz province: življenjepis v stripu*. Ljubljana: Forum.

Klemenčič, T. (2019): Slikanice brez besedila na Slovenskem: otrok kot (so) ustvarjalec pripovedi (Doctoral dissertation, Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta).

Knjigarna Bukla (2021): Alma M. Karlin: svetovljanka iz province. Dostopno na: <https://www.bukla.si/knjigarna/leposlovje/strip/alma-m-karlin-svetovljanka-iz-province.html> (29. 1. 2021)

Kos, J. (1978): Teorija in praksa slovenske primerjalne književnosti. *Primerjalna književnost*, 1-2.

Kowalski, J. (2020): Comics: Comic Books. Norman Rockwell Museum. Dostopno na: <https://www.illustrationhistory.org/genres/comics-comic-books> (28. 12. 2020)

Kunzle, D. M. (2017): Comic strip. Encyclopedia Britannica. Dostopno na: <https://www.britannica.com/art/comic-strip> (25. 1. 2021)

Nye, R. B. (1980): Death of a Gaulois: René Goscinny and Astérix. *Journal of Popular Culture*, 14(2), 181.

Ocvirk, A. (1936): *Teorija primerjalne literarne zgodovine*. Ljubljana.

P. G. (2020): Prva nemška biografija Alme M. Karlin uvrščena na pomemben mednarodni seznam. MMC RTV SLO. Dostopno na: <https://www.rtv slo.si/kultura/knjige/prva-nemska-biografija-alme-m-karlin-uvrscena-na-pomemben-mednarodni-seznam/531144> (29. 1. 2021)

Pape, W. (1977): *Wilhelm Busch (Vol. 163)*. Metzler.

Pekoll, K. (2017): Spider-Man Versus Censorship: A Short History of the Comics Code. Intellectual Freedom Blog. Dostopno na: <https://www.oif.ala.org/oif/?p=11376> (25. 2. 2021)

Sitar, I. (2017): *Zgodovina slovenskega stripa*. Ljubljana: UMco.

Smiljanič, Z. in Vurnik, B. (2019): *Ivan Cankar: podobe iz življenja*. Ljubljana: Forum.

Spiegelman, A. (1980): *Maus*. New York: Pantheon.

Spongberg, M., in Walker, G. L. (2020): *Mary Hays's 'Female Biography': Collective Biography as Enlightenment Feminism*. Routledge.

Sontag, S. (2001): *O fotografiji*. Ljubljana: Študentska založba.

Stanonik, T. in Brenk, L. (2008): *Osebnosti: veliki slovenski biografski leksikon*. Mladinska knjiga.

Steffes, A. (2016): A brief history of comics. Dostopno na: <https://p.dw.com/p/1JECZ> (24. 12. 2020)

Stone, A. E. (1982): *Autobiographical Occasions and Original Acts: Versions of American Identity from Henry Adams to Nate Shaw*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Stripburger (2021): Blaž Vurnik in Zoran Smiljanič: Ivan Cankar: podobe iz življenja. Dostopno na: <https://www.stripburger.org/blaz-vurnik-zoran-smiljanic-ivan-cankar-podobe-iz-zivljenja/> (29. 1. 2021)

Study.com (2015): Practice Analyzing and Interpreting a Biography/Autobiography. Dostopno na: <https://study.com/academy/lesson/practice-analyzing-and-interpreting-a-biography-autobiography.html> (16. 2. 2021)

Styer, S. (1982): Exploring women's political careers through biographies. *The Social Studies*. 73(4), 175–177.

Šterbenc, Svetina, B. (2013): *Novi Slovenski biografski leksikon. 1. izd.* Ljubljana: Založba ZRC.

Turnbull, G. (2019): *Boswell, James (1740–1795), lawyer, diarist, and biographer of Samuel Johnson.* Oxford Dictionary of National Biography.

Virk, T. (2007): *Primerjalna književnost na prelomu tisočletja: kritični pregled.* Založba ZRC.

Wagner-Martin, L. (1994): *Telling women's lives.* Rutgers University Press.

Wagner-Martin, L. (2015): *A history of American literature: 1950 to the present.* Wiley-Blackwell.

Wertham, F. (1954): *Seduction of the Innocent.* New York: Rinehart.

Williams, K. (2005): The Case for Comics Journalism: Artist-reporters leap tall conventions in a single bound. *Columbia Journalism Review* 43 (6), 51–55.

Yow, V. R. (2014): *Recording oral history: A guide for the humanities and social sciences.* Rowman & Littlefield.